

I sagen

Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde
(UBVA) under Akademikernes Centralorganisation (AC)

mod

Den danske Forlæggerforening som mandatar for
Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag Akts.

blev af nævnet angående vederlag for benyttelse af
litterære og kunstneriske værker samt fotografier
den 25. april 1984 afsagt sålydende

kendelse.

Mellem klagerne Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA) under Akademikernes Centralorganisation (AC) og indklagede Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag Akts. (Gyldendal), for hvem Den danske Forlæggerforening er indtrådt som mandatar, er opstået tvist om størrelsen af det vederlag, som i henhold til ophavsretslovens § 16, stk. 2, tilkommer professor, dr.phil. Jens Engberg i anledning af, at Gyldendal i en udgivelse til undervisningsbrug i foråret 1981: "Interesse og politik i dansk landbrug i det 19. århundrede, ved Niels Clemmensen" har gengivet et afsnit af professor Engbergs bog "Dansk Guldalder", udkommet hos forlaget Rhodos i 1973.

I sagens behandling har deltaget højesteretssagfører Jørgen Pedersen, højesteretsdommer Henrik Urne (formand) og kommitteret i ministeriet for kulturelle anliggender W. Weincke.

Under forberedelsen af den omhandlede udgivelse gjorde Gyldendal i februar 1980 forlaget Rhodos bekendt med,

at værket ville indeholde det omhandlede uddrag fra professor Engbergs bog. Den tekst der ønskedes gengivet var opgjort til 5 normalsider (å 2000 typeenheder), og Gyldendal ville herefter til sin tid honorere benyttelsen "efter de overenskomstmæssige takster". Den overenskomst, hvortil Gyldendal hermed sigtede, var en mellem Den danske Forlæggerforening og Dansk Forfatterforening - første gang i 1962 - indgået aftale "vedrørende samleværker til brug ved undervisning sammenstillet af bidrag fra et større antal ophavsmænd, jfr. ophavsretslovens § 16". Ifølge denne aftale ("antologioverenskomsten") udgør vederlaget til ophavsmænd for benyttelse af litterært stof et pristalsreguleret beløb pr. påbegyndt normalside (å 2000 typeenheder) for hver 1000 salgseksemplarer - pr. 1. januar 1981 for prosa 15,- kr.

Professor Engberg - der ikke er medlem af Dansk Forfatterforening - stillede sig uforstående overfor det vederlag, Gyldendal stillede i udsigt, og protesterede iøvrigt indtil videre mod, at hans bog blev brugt.

Gyldendal udsendte derefter i foråret 1981 den omhandlede publikation, hvis indhold er en række gengivelser af litteratursteder vedrørende det i værkets titel angivne emne. Oplaget var på 2000 eksemplarer og Gyldendal afregnede under henvisning til den før nævnte overenskomst 150 kr. som "ophavsretsafgift" for 5 påbegyndte normalsider prosa å 2000 typeenheder. Uddraget fra professor Engbergs bog havde efter det for nævnet oplyste et omfang af ialt 8200 typeenheder.

Klagerne har påstået vederlaget til professor Engberg fastsat til ialt 648,28 kr. beregnet ud fra reglerne om honorar for samleværker i "Minimumstakster og aftaleregler fastsat af Akademikernes Centralorganisation den 29. juni 1973 efter indstilling fra Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde". Disse regler omfatter (§ 1) "alle aftaler om udgivelse i Danmark af videnskabelige og populærvidenskabelige værker,

lærebøger og skolebøger samt bidrag hertil." For samleværker, hvorved (§3) forstås "værker der består af enkeltbidrag fra flere forfattere og som kræver fagligt redaktionelt arbejde (leksika, håndbøger, oversigtsværker osv.)", androg honoraret - når bortses fra leksika - med indregnet pristalsregulering pr. 1/10 1980 ialt 235,74 kr. pr. side á 3000 typeenheder for op til 3000 eksemplarer, altså for 8200 typeenheder, svarende til 2 3/4 side, 648,28 kr.

Der er ingen overenskomst mellem forlæggerforeningen og UBVA, men klagerne har ikke haft vanskelighed ved generelt at få forlagene til at overholde de fastsatte takster. Den omhandlede udgivelse er et samleværk som angivet i reglernes § 1. Klagerne gør gældende, at der er praksis overfor forfattere, der er medlemmer under A.C. at følge de anførte regler, hvilket også må antages at gælde antologier. Til støtte herfor henvises bl.a. til den ordning, der er truffet mellem AC og Gyldendal om udgivelsen af Dansk Biografisk Leksikons 3. udgave. Det må således ganske bestrides, at der for samleværker som det, der omhandles i denne sag, skulle foreligge en modsat forlagspraksis, således som indklagede hævder.

Der er da også god grund til at behandle udnyttelse af videnskabelige værker anderledes end benyttelse af almindelig litteratur. Videnskabelige værker er udtryk for den viden og indsigt, forfatterne har erhvervet sig ved akademisk studium og gennem senere forskning, og kan derfor gennemsnitligt begrunde større honorering end værker af anden art. Endvidere vil forfattere af almindelige bøger typisk have interesse i størst mulig udbredelse af kendskab til deres værker og i den købs-tilskyndelse, som optagelse i en antologi kan medføre. For den videnskabelige forfatter vil gengivelse af udsnit derimod let få den modsatte virkning ved hos læseren at fremkalde indtryk af, at det væsentlige i forfatterens standpunkt dermed er udtømt.

Indklagede påstår det omhandlede vederlag fastsat til 150 kr. svarende til det allerede udbetalte beløb.

Det bestrides ikke, at der ingen aftale foreligger mellem Forlæggerforeningen og UBVA om antologibidrag efter ophavsretslovens § 16. Det har imidlertid været forlagenes aldeles faste - og indtil denne sag uanfægtede - praksis at afregne alle antologier, både skønlitterære og faglitterære, efter den foran omtalte "antologioverenskomst" med Dansk Forfatterforening.

UBVA-reglerne må være uden betydning for sagens afgørelse. De er for det første interne forskrifter, der ikke kan binde udenforstående. Men dernæst tager de efter deres eget indhold klart kun sigte på egentlige primærbidrag, derimod ikke på anvendelse i antologier af tidligere udgivne tekster. Dette bekræftes af de eksempler fra reglernes praktiske anvendelse, som klagerne har fremført. Primærbidrag har altid været honoreret på et ganske andet plan end genudnyttelse.

Hvad angår antologier til undervisningsbrug ville en imødekommelse af klagernes synspunkter medføre en væsentlig fordyrelse af sådanne bøger og dermed hæmme fremkomsten af den slags værker i modstrid med, hvad der ifølge lovmotiverne er intentionen med ophavsretslovens § 16.

Der er iøvrigt ikke af klagerne fremført nogen reel begrundelse for, at en akademisk forfatter, der er medlem af AC, skulle have en højere vederlæggelse end en forfatter, der er medlem af Dansk Forfatterforening.

Nævnet må efter en afvejelse af de krydsende hensyn, der begrundet reglen i ophavsretslovens § 16, skønne, at det vederlag, som professor Engberg har haft krav på for Gyldendals omhandlede benyttelse i 1981 af teksten fra hans bog "Dansk Guldalder" passende kan ansættes til 200 kr.

Derfor bestemmes:

Indklagede Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag Akts. skal for genbenyttelsen i værket "Interesse og politik i dansk landbrug i det 19. århundrede" af et afsnit fra professor Engbergs bog "Dansk Guldalder" udover det allerede afregnede vederlag på 150,- kr. betale yderligere 50,- kr.

J. Pedersen

H. Urne

W. Weincke